

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«Ψυχοπαιδαγωγική»

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΤΣΩΛΗ, Αναπλ. Καθηγήτρια ΠΤΔΕ-
ΕΚΠΑ**

- Η **ομάδα** είναι ένα σύνολο δύο ή περισσότερων ατόμων, που συνδέονται μεταξύ τους με σχετικά σταθερούς δεσμούς κοινωνικής διαντίδρασης και μοιράζονται ένα αίσθημα ενότητας.

Τα χαρακτηριστικά της ομάδας

- Αλληλεπίδραση - αλληλεξάρτηση
- Συνείδηση του «ανήκειν» στην ομάδα
- Παραδοχή και απόδοση ταυτότητας μέλους ομάδας από τρίτους
- Κοινοί θεσμοί, αξίες και στάσεις
- Σύστημα αλληλεξαρτώμενων ρόλων
- Ταύτιση μελών με το πρότυπο του ιδανικού αρχηγού
- Ικανοποίηση αναγκών
- Κοινοί στόχοι
- Ομοιογενής συμπεριφορά
- Ενότητα, σύμπνοια, συνοχή και λειτουργικότητα

Με βάση τα χαρακτηριστικά της ομάδας, όπως αναφέρονται παραπάνω, ο ορισμός της ομάδας που προτείνεται είναι:

«Η ομάδα είναι ένα δυναμικό σύνολο ατόμων με κάποιο σκοπό, που κάτω από συνθήκες που ευνοούν την ενότητα, εξελίσσεται σε ένα οργανωμένο σύστημα με αλληλεξαρτώμενους ρόλους, θεσμούς, κοινούς στόχους, αξίες, στάσεις και ομοιογενή συμπεριφορά, που ικανοποιεί τις ανάγκες των μελών».

Ο πολύ περιληπτικός αυτός ορισμός περιέχει δύο σκέλη:

- α) τα ελάχιστα κριτήρια που προσδιορίζουν μία ομάδα, και
- β) τα κριτήρια μίας ομάδας με συνοχή και σύμπνοια.

Ομάδες και σωματική υγεία

- Ακόμα και η σωματική υγεία συνδέεται με τις σχέσεις που έχουμε με τους άλλους. Τα ποσοστά ατυχημάτων, αυτοκτονιών, αλκοολισμού και καρδιακών προσβολών είναι υψηλότερα μεταξύ των απομονωμένων κοινωνικά ατόμων, ενώ οι καρκινοπαθείς που δέχονται ισχυρή συναισθηματική υποστήριξη ζουν περισσότερο από άλλους καρκινοπαθείς που δεν έχουν ανάλογη στήριξη.
- Διαχρονική Έρευνα (1939-2014) σε 724 άτομα
 - Robert Waldinger

Ομαδικές σχέσεις

- Όταν ο δεσμός ανάμεσα σε δύο ανθρώπους διαρκεί για χρονικό διάστημα τέτοιο ώστε αυτοί να συνδεθούν με ένα σχετικά σταθερό σύνολο αμοιβαίων προσδοκιών, η κατάσταση αυτή ορίζεται ως **σχέση**.

Δύο είδη δεσμών

■ Εκφραστικοί δεσμοί

- Είναι κοινωνικοί δεσμοί που σχηματίζονται όταν συνδεόμαστε συναισθηματικά με άλλους ανθρώπους και δεσμευόμαστε απέναντί τους. Μέσω της σχέσης μας με ανθρώπους που είναι σημαντικοί, αποκτούμε ένα αίσθημα ασφάλειας, αγάπης, αποδοχής, συντροφικότητας και προσωπικής αξίας.

■ Λειτουργικοί δεσμοί

- Είναι κοινωνικοί δεσμοί που σχηματίζονται όταν συνεργαζόμαστε με άλλους ανθρώπους για να επιτύχουμε κάποιον συγκεκριμένο σκοπό. Μερικές φορές αυτό σημαίνει ότι είμαστε υποχρεωμένοι να συνεργαστούμε ακόμα και με τους εχθρούς μας.

Είδη ομάδων

Πρωτογενείς και δευτερογενείς

Έσω-ομάδες και Έξω-ομάδες

Ομάδες αναφοράς

Πρωτογενείς ομάδες

- Πρωτογενής ομάδα είναι μια μικρή ομάδα που χαρακτηρίζεται από στενές και άτυπες σχέσεις. Κυριαρχούν οι εκφραστικοί δεσμοί.

Πρωτογενείς ομάδες

- Για να μπορέσουν να αναπτυχθούν οι σχέσεις που παρατηρούνται στις πρωτογενείς ομάδες, πρέπει συνήθως:
 - Η ομάδα να είναι ολιγομελής
 - Να υπάρχουν αρκετές διαπροσωπικές επαφές
 - Να υπάρχει τακτική και συνεχής επαφή

Πρωτογενείς ομάδες και κοινωνικοποίηση

- Οι κοινωνιολόγοι θεωρούν ότι οι πρωτογενείς ομάδες λειτουργούν ως γέφυρα ανάμεσα στα άτομα και την ευρύτερη κοινωνία, καθώς μεταδίδουν, μεσολαβούν και διερμηνεύουν τα πολιτισμικά πρότυπα και εξασφαλίζουν το αίσθημα της ενότητας, το οποίο είναι τόσο αναγκαίο για την κοινωνική αλληλεγγύη.
- Επίσης, στο πλαίσιο των πρωτογενών ομάδων ικανοποιούμε τις περισσότερες προσωπικές μας ανάγκες (συντροφικότητα, αγάπη, ασφάλεια, ευτυχία).
- Η λειτουργία της ομάδας επηρεάζεται από το πόσο ισχυροί είναι οι πρωτογενείς δεσμοί στο εσωτερικό της (π.χ. Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος).

Πρωτογενείς ομάδες

- Λειτουργούν ως ισχυρά μέσα άσκησης κοινωνικού ελέγχου. Εάν αποτύχει η χρήση των επιβραβεύσεων, τα μέλη της ομάδας πετυχαίνουν πολλές φορές τη συμμόρφωση με την απόρριψη ή την απειλή εξοστρακισμού όσων παρεκκλίνουν από τους κανόνες της.
- Οι κοινωνικές ομάδες λειτουργούν ταυτόχρονα ως φορείς και ως μέσα για την επιβολή των κοινωνικών κανόνων.

Δευτερογενείς ομάδες

- Η δευτερογενής ομάδα αποτελείται από δύο ή περισσότερους ανθρώπους που σχηματίζουν μια απρόσωπη σχέση και βρέθηκαν μαζί για κάποιον συγκεκριμένο, πρακτικό σκοπό.
- Τον πρώτο λόγο έχουν οι λειτουργικοί δεσμοί.
- Κάποιες φορές μέσω των σχέσεων που υπάρχουν στις δευτερογενείς ομάδες, μπορούν να αναπτυχθούν σχέσεις πρωτογενούς ομάδας.

■ Εσω-ομάδες

- Είναι μια ομάδα με την οποία ταυτιζόμαστε και στην οποία ανήκουμε.
- Ομάδες του «εμείς».

■ Εξω-ομάδες

- Είναι μια ομάδα με την οποία δεν ταυτιζόμαστε και στην οποία δεν ανήκουμε.
- Ομάδες του «αυτοί»

- Οι δύο παραπάνω έννοιες αναδεικνύουν τη σημασία των ορίων-των κοινωνικών συνόρων που υπαγορεύουν το πού αρχίζει και πού τελειώνει η διαντίδραση.
 - Ορισμένα όρια είναι χωρικά και γεωγραφικά, άλλα εδράζονται σε κοινωνικές διαφοροποιήσεις (π.χ. εθνοτική ομάδα ή θρησκεία ή συμμετοχή σε πολιτικές, επαγγελματικές, γλωσσικές, οικογενειακές και κοινωνικοοικονομικές τάξεις)

Τα πειράματα του Sherif (1961)

- Δύο ομάδες παιδιών με Μ.Ο. ηλικίας 12 ετών έχουν ορισμένες ευχάριστες δραστηριότητες που απαιτούν την ενεργό συμμετοχή κάθε παιδιού.
- Στην **α' φάση** κατά την οποία διαμορφώνονται και συγκροτούνται οι ομάδες, κάθε ομάδα αγνοεί την ύπαρξη της άλλης, και οι δύο όμως αναπτύσσουν μια έντονη ομαδική δομή με δικές τους νόρμες και αξίες και δικούς τους τρόπους λειτουργίας.

- Αμέσως μετά, οι δύο ομάδες έρχονται σε επαφή μεταξύ τους.
- Ο ερευνητής τους προτείνει να συμμετάσχουν σε έναν αγώνα, κατά τη διάρκεια του οποίου, για πολλές μέρες, διάφορα ανταγωνιστικά παιχνίδια φέρνουν αντιμέτωπες τη μία ομάδα με την άλλη.
- Πολύ γρήγορα, δημιουργείται μια έντονη επιθετικότητα που εκδηλώνεται με βρισιές, τσακωμούς και πολυάριθμες συμπλοκές.

- Κατάλληλες κοινωνιομετρικές μετρήσεις δείχνουν ότι ο ανταγωνισμός έχει σημαντικές επιπτώσεις στις αμοιβαίες κοινωνικές αναπαραστάσεις και εκτιμήσεις των ανταγωνιστών: η εικόνα για την αντίθετη ομάδα γίνεται αρνητική σε σχέση με την εικόνα που σχηματίζει κάθε άτομο για την ομάδα στην οποία ανήκει, και οι επιδόσεις των συντρόφων του υπερτιμούνται συγκριτικά με τις επιδόσεις των αντιπάλων του.

- Αλλά και η ίδια η δομή των ομάδων επηρεάζεται από την ύπαρξη του ανταγωνισμού: αυξάνεται, συγκεκριμένα, η αλληλεγγύη μεταξύ των μελών της ίδιας ομάδας και, σε μια από τις δύο ομάδες, ένας κάπως μαλθακός «ηγέτης» αντικαθίσταται από έναν άλλο περισσότερο ριζοσπαστικό και δραστήριο στον ανταγωνισμό του με τα μέλη της άλλης ομάδας.

- Πώς μπορεί να σταματήσει αυτή η σύγκρουση; Αν ο ανταγωνισμός, δηλαδή η ασυμβατότητα των στόχων των δύο ομάδων οδηγεί στην επιθετικότητα, θα μπορούσαμε μήπως να πούμε ότι μια πιθανή συμβατότητα των δύο αυτών στόχων είναι σε θέση να επιφέρει τη συμφιλίωση;

- Η γ' φάση του πειράματος δίνει αρνητική απάντηση σε αυτό το ερώτημα, με την έννοια ότι όταν τα υποκείμενα συμμετέχουν σε δραστηριότητες που είναι κοινές για τα μέλη και των δύο ομάδων, όπως γεύματα, κινηματογραφικές βραδιές κτλ., η επιθετικότητα δεν μειώνεται καθόλου.
- Η μείωση επέρχεται μόνο όταν οι δύο ομάδες πρέπει, επανειλημμένα και ενώνοντας τις δυνάμεις τους, να επιλύσουν προβλήματα κοινού ενδιαφέροντος.

- Αυτό ακριβώς δείχνει η δ' φάση του πειράματος κατά τη διάρκεια της οποίας τα μέλη των δύο ομάδων αναγκάζονται από κοινού να βρουν σε τι οφείλεται η ξαφνική έλλειψη νερού, να πετύχουν την ενοικίαση κάποιου φιλμ, να επιδιορθώσουν το φορτηγό που τους τροφοδοτεί όσο καιρό είναι στην κατασκήνωση, κλπ.
- Όση ώρα κρατάει η επίλυση των κοινών αυτών στόχων, η διομαδική επιθετικότητα μειώνεται σταδιακά, η εικόνα της αντίπαλης ομάδας γίνεται θετικότερη σε σημείο που να ταυτίζεται με την εικόνα της ομάδας υπαγωγής και, τέλος, αρχίζουν να θεσπίζονται φιλίες ανάμεσα σε παιδιά που ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες.

Ας δούμε πώς συνοψίζει ο Sherif τα πειραματικά του ευρήματα, μέσα στα πλαίσια του θεωρητικού μοντέλου που προτείνει για την κατανόηση των διομαδικών σχέσεων

- Α. Μια ομάδα συγκροτείται από άτομα που καλούνται να εκπληρώσουν ορισμένους στόχους ενώνοντας τις προσπάθειές τους.
- Β. Όταν δύο ομάδες ακολουθούν αντίθετους σκοπούς, όταν δηλαδή η εκπλήρωση των στόχων της μίας ομάδας παρεμποδίζει την εκπλήρωση των στόχων της άλλης, δημιουργείται μια αρνητική κοινωνική αναπαράσταση της αντίπαλης ομάδας. Επιπλέον, τα μέλη κάθε ομάδας επισυνάπτουν εχθρικές μόνο σχέσεις με τα μέλη της άλλης, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται η ενδο-ομαδική αλληλεγγύη.

- Γ. Μόνο η εκπλήρωση κοινών στόχων, οι οποίοι απαιτούν την προσπάθεια των μελών και των δύο ομάδων είναι σε θέση να μειώσει τη διομαδική επιθετικότητα, να βελτιώσει τις αναπαραστάσεις που αφορούν την αντίπαλη ομάδα και να επιτρέψει την επισύναψη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη των δύο ομάδων.

Ομάδες αναφοράς

- *«Όταν κάποιος δεν καταφέρνει να συγχρονιστεί με τους συντρόφους του, ίσως υπακούει στο ρυθμό ενός άλλου τυμπανιστή».*
- Αξιολογούμε τον εαυτό μας και καθορίζουμε τη συμπεριφορά μας με βάση ομαδικά πρότυπα. Τα πλαίσια αναφοράς που χρησιμοποιούμε για να αξιολογήσουμε και να διαμορφώσουμε τη συμπεριφορά μας διαφέρουν. Έχουμε δηλαδή διαφορετικές ομάδες αναφοράς-κοινωνικές μονάδες τις οποίες χρησιμοποιούμε για να αξιολογήσουμε και να διαμορφώσουμε τις στάσεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις μας.

Ομάδες αναφοράς

- Δεν είναι απαραίτητο να ανήκουμε στην ομάδα αναφοράς μας.
- Η έννοια της ομάδας αναφοράς μας βοηθά, επίσης, στην ερμηνεία αντιφατικών εκ πρώτης όψεως συμπεριφορών.
- Στις περιπτώσεις αυτές τα άτομα έχουν επιλέξει ως ομάδα αναφοράς ανθρώπους που δεν ανήκουν στην ομάδα της οποίας είναι μέλη.

Ομάδες αναφοράς

- Οι ομάδες αναφοράς επιτελούν κανονιστικές και συγκριτικές λειτουργίες. Υιοθετούμε τον τρόπο ζωής, τις πολιτικές στάσεις, τα μουσικά γούστα, τις διατροφικές προτιμήσεις της συγκεκριμένης ομάδας.
- Επίσης, χρησιμοποιούμε τα πρότυπα της ομάδας αναφοράς για να αξιολογήσουμε τον εαυτό μας.
- Όταν δεν υπάρχει ταύτιση ανάμεσα στην ομάδα της οποίας είμαστε μέλη και την ομάδα αναφοράς, είναι πιθανό να νιώσουμε το αίσθημα της σχετικής αποστέρησης: αίσθημα δυσφορίας που προκαλεί η απόκλιση ανάμεσα στα όσα έχουμε και στα όσα πιστεύουμε ότι δικαιούμαστε.

Ηγεσία

- Χωρίς το στοιχείο της γενικής καθοδήγησης, οι άνθρωποι δυσκολεύονται συνήθως να συντονίσουν τις δραστηριότητές τους. Έτσι, στο πλαίσιο των ομάδων, κάποια μέλη ασκούν συνήθως μεγαλύτερη επιρροή από τα άλλα.
- Οι μικρές ομάδες μπορούν ενδεχομένως να λειτουργήσουν και χωρίς ηγέτη, όμως στις μεγαλύτερες ομάδες η έλλειψη ηγεσίας οδηγεί στο χάος.

Τύποι ηγετών

Εμπειρογνώμονας

- Επικεντρώνεται στην αξιολόγηση του εκάστοτε προβλήματος και στην οργάνωση των ατόμων που θα συμβάλλουν στην επίλυσή του.
- Λειτουργικός τύπος ηγεσίας, καθώς κατευθύνεται προς την επίτευξη των στόχων της ομάδας.

Κοινωνικο-συναισθηματικός

- Επικεντρώνεται στο να ξεπεραστούν τα διαπροσωπικά προβλήματα στο εσωτερικό της ομάδας, εκτονώνοντας τις εντάσεις και προάγοντας την αλληλεγγύη ανάμεσα στα μέλη της.
- Εκφραστικός τύπος ηγεσίας, καθώς προσανατολίζεται στη δημιουργία κλίματος αρμονίας και ενότητας.

Ηγέτες και στίλ εξουσίας

- Στα κλασικά πειράματα με αντικείμενο την ηγεσία που διεξήγαγαν οι Kurt Lewin και οι συνεργάτες του (1939) σχηματίστηκαν ομάδες 11χρονων αγοριών, των οποίων οι ενήλικοι ηγέτες υιοθέτησαν ένα από τα παρακάτω τρία στίλ ηγεσίας:
 - Α) αυταρχικό,
 - Β) δημοκρατικό και
 - Γ) ουδέτερου προσανατολισμού.

Ηγέτες και στίλ εξουσίας

- Πιθανότατα κανένα από τα τρία είδη ηγεσίας δεν είναι το απολύτως ιδανικό και ίσως το καθένα να ενδείκνυται σε διαφορετικές καταστάσεις. Σημαντικό ρόλο παίζουν παράγοντες, όπως: η προσωπικότητα, οι ικανότητες, οι δεξιότητες, η προθυμία των μελών της ομάδας.

Κοινωνική σκνηρία ή «τα πολλά χέρια κάνουν τη δουλειά ελαφριά»

- Κάθε άτομο σε μια ομάδα επιτελεί λιγότερη εργασία από αυτήν που θα επιτελούσε μόνος ή μόνη και η ομάδα σαν σύνολο επιτελεί λιγότερη εργασία από το άθροισμα καθενός μέλους της ομάδας, εάν αυτά εργάζονταν ατομικά.
- Φαίνεται πως όταν οι άνθρωποι δουλεύουν σε ομάδες, δουλεύουν λιγότερο σκληρά από ό,τι όταν δουλεύουν ατομικά.
- Γιατί;

Κοινωνικά διλήμματα

- Είναι η κατάσταση στην οποία τα μέλη μιας ομάδας έρχονται αντιμέτωπα με μια σύγκρουση ανάμεσα στη μεγιστοποίηση των ατομικών τους συμφερόντων και τη μεγιστοποίηση της συλλογικής ευημερίας.

Το 1968 ο οικολόγος Garrett Hardin δημοσίευσε στο περιοδικό *Science* το άρθρο του με τίτλο «Η τραγωδία των κοινών». Το άρθρο αυτό θεωρήθηκε θεμελιώδες για τη θεωρία των θεσμών. Ο Hardin, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα ενός βοσκότοπου που δεν ανήκει σε κάποιον συγκεκριμένο κτηνοτρόφο αλλά είναι κοινόχρηστος, διαπιστώνει πως κάθε κτηνοτρόφος θα έχει το κίνητρο να τον εκμεταλλευτεί όσο γίνεται περισσότερο. Κάθε ζώο που προστίθεται στη βοσκή μειώνει λίγο την αξία του λιβαδιού ενώ το κέρδος του ιδιοκτήτη είναι μεγάλο. Αν όμως όλοι κάνουν το ίδιο, ο βοσκότοπος θα έχει σύντομα καταστραφεί, καθώς θα έχουν αποψιλωθεί τα χόρτα. Έτσι, σύμφωνα με τον Hardin, ο κάθε άνθρωπος όχι μόνο δεν θα δράσει με βάση το μακροχρόνιο συμφέρον του, δεδομένου ότι κανείς δεν μπορεί να του εγγυηθεί πως θα κάνουν και οι άλλοι το ίδιο, αλλά θα προσπαθήσει να εκμεταλλευτεί όσο περισσότερο και ταχύτερα μπορεί το λιβάδι για να προλάβει τους άλλους. «Η καταστροφή είναι το πεπρωμένο προς το οποίο όλοι άνθρωποι κατευθύνονται ταχύτατα, ο καθένας προσπαθώντας να εξυπηρετήσει το συμφέρον του σε μια κοινωνία που πιστεύει στην ελευθερία των κοινών».

Το δίλημμα των φυλακισμένων

- Δύο άτομα συλλαμβάνονται από την αστυνομία σαν ύποπτοι διάπραξης κάποιων εγκλημάτων. Η αστυνομία δεν έχει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία για να τους κατηγορήσει, οπότε τους βάζει σε χωριστά δωμάτια, εμποδίζοντάς τους να έχουν οποιαδήποτε επικοινωνία. Ο εισαγγελέας επισκέπτεται και τους δύο, τον καθένα χωριστά, και κάνει στον καθένα την εξής πρόταση:
- Αν καταθέσει εναντίον του άλλου (και ο άλλος δεν μιλήσει) τότε η συνεργασία αμείβεται με άμεση απελευθέρωση, ενώ ο «άλλος» θα τιμωρηθεί με 12 χρόνια.
- Αν δε μιλήσει ούτε αυτός ούτε ο άλλος θα τιμωρηθούν και οι δύο με 1 χρόνο φυλακή για ήσσονος σημασίας αδικήματα για τα οποία η αστυνομία έχει αποδείξεις.
- Αν καρφώσουν και οι δύο ο ένας τον άλλον τότε θα τιμωρηθούν με 4 χρόνια ο καθένας.

- *Σκέψη του Α:*
- "Εάν ο Β με καταδώσει τότε τι πρέπει να κάνω; Στην περίπτωση που δεν τον καταδώσω τότε εμπίπτω στον 1ο κανόνα από αυτούς που μας έθεσαν, όντας ο ένοχος και θα φυλακιστώ για 12 χρόνια, ενώ αν τον καταδώσω εμπίπτουμε και οι δύο στον 3ο κανόνα και θα φυλακιστώ για 4. Με συμφέρει λοιπόν να τον καταδώσω."
- " Εάν ο Β δεν με καταδώσει τότε τι πρέπει να κάνω; Στην περίπτωση που τον καταδώσω τότε εμπίπτω στον 1ο κανόνα και θα απελευθερωθώ όντας ο αθώος που συνεργάστηκε, ενώ αν δεν τον καταδώσω εμπίπτουμε και οι δύο στον δεύτερο κανόνα και θα φυλακιστούμε και οι δυο 1 χρόνο. Πάλι με συμφέρει να τον καταδώσω."
- Με αυτές τις λογικές σκέψεις του ο Α αποφασίζει να καταδώσει τον Β διότι τον συμφέρει και στις δύο περιπτώσεις.
- Ωστόσο και για τον Β ισχύουν οι ίδιοι κανόνες με συνέπεια να καταδώσει και αυτός τον Α.

- Προβλέπουμε λοιπόν ότι από αυτή τη διαδικασία και οι δύο ορθολογικοί άνθρωποι που θέλουν το άμεσο ατομικό τους συμφέρον θα τιμωρηθούν με 4 χρόνια. Αν συνυπολόγιζαν και το όφελος του συγκατηγορούμενού τους ως δικό τους όφελος τότε θα έβγαζαν το συμπέρασμα ότι το μεγαλύτερο όφελος πρέπει να λογίζεται ως συνολικό και είναι τα 2 χρόνια φυλάκισης (1 ο καθένας), σε σχέση με τα 12 χρόνια (12 ο ένας και 0 ο άλλος) αλλά και τα 8 χρόνια (από 4 ο καθένας).
- Με αυτό στο μυαλό, η στρατηγική συνεργασίας τους θα ήταν να μην καταδώσει ο ένας τον άλλο και να λάβουν ποινή από 1 χρόνο ο καθένας. Από την παραπάνω θεώρηση αποδεικνύεται ότι η συνεργασία με τις αμοιβαία επωφελείς στρατηγικές είναι πολλές φορές πιο δόκιμη από την επιδίωξη για άμεσο ατομικό όφελος (1 χρόνος ποινή αντί 4 χρόνια).

Ο μηχανισμός των “ελεύθερων καβαλάρηδων”

- Σε πολλά κοινωνικά διλήμματα υπάρχει η πιθανότητα κάποιο μέλος της ομάδας να έχει τη θέληση και τη δυνατότητα να εξασφαλίσει το κοινό καλό, καθιστώντας περιττή τη συνεισφορά των υπολοίπων.
- Τότε, οι άνθρωποι αποκομίζουν, π.χ., τα οφέλη ενός κοινωνικού κινήματος με το οποίο συμφωνούν, χωρίς οι ίδιοι να συμβάλλουν το παραμικρό. Είναι «ελεύθεροι καβαλάρηδες» που αποκομίζουν τα οφέλη από τις προσπάθειες όσων έχουν τη διάθεση να προσφέρουν.

Ομαδική σκέψη

- Πρόκειται για μια διαδικασία λήψης αποφάσεων, η οποία εμφανίζεται σε ομάδες με υψηλή συνοχή, τα μέλη των οποίων επιδιώκουν με τόσο ζήλο τη συναίνεση, ώστε οι κριτικές τους ικανότητες υπονομεύονται.
- Υπό την επήρεια της ομαδικής σκέψης, τα μέλη της ομάδας έχουν την ψευδαίσθηση ότι είναι άτρωτα, κάτι που τα κάνει να έχουν υπερβολική εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, μεγαλύτερη προθυμία ανάληψης ρίσκων και την τάση να αγνοούν τις αντίθετες ενδείξεις.

Ομαδική σκέψη (1)

- Το 1961 η κυβέρνηση του Τζων Κένεντι οργάνωσε την αποτυχημένη επιχείρηση εισβολής στην Κούβα με το κωδικό όνομα «Ο Κόλπος των Χοίρων». Τίποτα δεν πήγε καλά για τους 1.400 κουβανούς εισβολείς, τους οποίους είχε εκπαιδεύσει η CIA των ΗΠΑ, και οι περισσότεροι από αυτούς είτε σκοτώθηκαν είτε πιάστηκαν αιχμάλωτοι από τις δυνάμεις του Φιντέλ Κάστρο. Η εισβολή δεν ενίσχυσε μόνο την ηγεσία του Κάστρο, αλλά και τη συμμαχία της Κούβας με τη Σοβιετική Ένωση, καταλήγοντας στο εγχείρημα των Σοβιετικών να τοποθετήσουν πυρηνικούς πυραύλους στο κουβανικό έδαφος. Εκ των υστέρων, ο πρόεδρος Κένεντι αναρωτιόταν: «Πώς μπορεί να υπήρξαμε τόσο ανόητοι;». Ο πρόεδρος και οι σύμβουλοί του όχι μόνο υποτίμησαν το μέγεθος και την ισχύ του στρατού του Κάστρο, αλλά σε πολλές περιπτώσεις δεν επιχείρησαν καν να αναζητήσουν τις σχετικές πληροφορίες.

Ομαδική σκέψη (2)

- Οι μηχανικοί που σχεδίασαν και κατασκεύασαν τους παρωθητικούς πυραύλους εκτόξευσης του διαστημόπλοιου Τσάλεντζερ το 1986 είχαν προειδοποιηθεί να μην πραγματοποιηθεί η εκτόξευση σε χαμηλές θερμοκρασίες. Παρ' όλα αυτά, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων στη NASA, θέλοντας να αποτρέψουν τον κίνδυνο περικοπών στον προϋπολογισμό της υπηρεσίας, ένωσαν να πιέζονται από τα μέσα ενημέρωσης και από το τεράστιο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για την αποστολή, στην οποία συμμετείχε και η Κρίστα Μακ Όλιφ, η επονομαζόμενη «Δασκάλα στο Διάστημα».

Ομαδική σκέψη (2)

- Επιπλέον, το διάγγελμα του προέδρου Ρόναλντ Ρέιγκαν για την Κατάσταση της Αμερικανικής Συμπολιτείας ήταν προγραμματισμένο να εκφωνηθεί τη νύχτα της εκτόξευσης, και ο πρόεδρος θα έκανε ειδική αναφορά στην αποστολή, εφόσον το σκάφος βρισκόταν εκείνη την ώρα σε τροχιά.
- Εν μέρει υπό την επίδραση αυτών των πιέσεων και εν μέρει εξαιτίας της απομόνωσής τους από εξωτερικές επιρροές, οι υπεύθυνοι της NASA αγνόησαν τα δυσμενή στοιχεία που τους παρουσίασαν οι μηχανικοί και αποφάσισαν να γίνει η εκτόξευση, παρά τις συνθήκες ψύχους που επικρατούσαν εκείνη την ημέρα. Η απόφαση αυτή οδήγησε στην ολική απώλεια του επταμελούς πληρώματος.

Συμμόρφωση: Solomon Asch (1952)

SOLOMON ASCH

Solomon Asch

Believed that people behave according to how they perceive the world, not to how it actually is.

Πίστεψα ότι οι άνθρωποι συμπεριφέρονται σύμφωνα με τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τον κόσμο, όχι με το πώς είναι ακριβώς.

Λόγοι συμμόρφωσης

- 1. επιθυμία του ανθρώπου για ορθή συμπεριφορά
- 2. επιθυμία του ανθρώπου να γίνει αποδεκτός από την ομάδα

Το πείραμα του Milgram

- Σε ένα πείραμα που θεωρείται πλέον κλασικό, ο Milgram χρησιμοποίησε μια ψεύτικη ηλεκτρική καρέκλα που έμοιαζε με πραγματική, ζητώντας από έναν «εκπαιδευτή» να προκαλεί στον «εκπαιδευόμενο» που καθόταν σε αυτήν ηλεκτροσόκ, κάθε φορά που έκανε κάποιο λάθος. Οι εκπαιδευτές έλαβαν επίσης οδηγίες να αυξάνουν την ένταση μετά από κάθε λάθος του εκπαιδευόμενου.

Το πείραμα του Milgram

- Οι εκπαιδευόμενοι δεν δέχονταν φυσικά στην πραγματικότητα ηλεκτροσόκ, όμως οι εκπαιδευτές πίστευαν ότι τα ψεύτικα ηλεκτροσόκ ήταν πραγματικά. Παρ' όλα αυτά, το 65% των εκπαιδευτών πειθάρχησε απόλυτα στην εντολή, φτάνοντας την ένταση του ηλεκτροσόκ μέχρι το ανώτατο επίπεδο. Ακόμα και όταν κάποιοι εκπαιδευόμενοι ζητούσαν βοήθεια, παρακαλούσαν να δοθεί τέλος στο πείραμα, έτρεμαν ή έπεφταν σε σιωπή, οι εκπαιδευτές συνέχιζαν να κάνουν «ηλεκτροσόκ», εφόσον τους διέταζαν οι υπεύθυνοι του πειράματος.

STANFORD

Six Days on the Dark Side

Forty years later, what the Stanford Prison Experiment means to the people who lived it **PAGE 44**

SAN FRANCISCO'S NEWEST CHAMPION
Giants owner Bill Neukom takes teamwork to a new level **PAGE 52**

'THESE PEOPLE DON'T WANT THE TRUTH'
An alum's tortured fight against an Internet smear campaign **PAGE 58**

*****CH*****
55310447045
JLI 51N 28 J/811 0009 *69
MR. ROMEO G. QUINLAN JR. #69
3231 TORREY PL ST APT 4
SAN FRANCISCO CA 94116-2135
2512-9116

Το πείραμα της Φυλακής Stanford

Η μελέτη διεξήχθη το καλοκαίρι του 1971 σε μία απομίμηση φυλακής που κατασκευάστηκε στο υπόγειο του κτιρίου της Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Stanford. Τα άτομα επιλέχθηκαν από ένα σύνολο 75 ατόμων που ανταποκρίθηκαν σε αγγελία στις εφημερίδες που ζητούσε αμειβόμενους εθελοντές, για να συμμετάσχουν σε μία ψυχολογική μελέτη για τη ζωή στη φυλακή. Με τυχαίο τρόπο, στα μισά άτομα ανατέθηκε ο ρόλος του φύλακα και στα μισά ο ρόλος του φυλακισμένου. Πριν από το πείραμα ζητήθηκε από τα άτομα να υπογράψουν ένα έντυπο ότι συμφωνούν να παίξουν το ρόλο είτε του φυλακισμένου είτε του φύλακα για δύο εβδομάδες το πολύ. Εκείνοι που ανέλαβαν το ρόλο του φυλακισμένου θα έπρεπε να περιμένουν ότι θα είναι υπό παρακολούθηση, ότι θα τους κακομεταχειρίζονται, αλλά ότι δεν θα κακοποιηθούν σωματικά. Σε αντάλλαγμα, τα άτομα θα είχαν επαρκή τροφή, ένδυση και στέγαση και θα έπαιρναν 15 δολάρια την ημέρα σε όλη τη διάρκεια του πειράματος.

Η έκβαση του πειράματος ήταν πολύ εντυπωσιακή. Σε λιγότερο από δύο ημέρες μετά την έναρξη του πειράματος ξέσπασε βία και έγινε εξέγερση. Οι φυλακισμένοι έσκισαν τα ρούχα τους και τους αριθμούς της ταυτότητάς τους και κλείστηκαν μέσα στα κελιά φωνάζοντας και βρίζοντας τους φύλακες. Οι φύλακες, από την άλλη, άρχισαν να κακομεταχειρίζονται, να εξευτελίζουν και να τρομοκρατούν τους φυλακισμένους. Χρησιμοποίησαν πολύπλοκες ψυχολογικές τεχνικές για να σπάσουν την αλληλεγγύη ανάμεσα στους τροφίμους και να προκαλέσουν ένα αίσθημα δυσπιστίας μεταξύ τους. Σε λιγότερες από 36 ώρες, ένας από τους φυλακισμένους παρουσίασε σοβαρά συμπτώματα συναισθηματικής διαταραχής, ανεξέλεγκτα κλάματα και ουρλιαχτά και διακόπηκε η συμμετοχή του στο πείραμα. Την τρίτη ημέρα, διαδόθηκε ένα σχέδιο για μαζική απόδραση. Οι φύλακες αύξησαν την κακομεταχείριση, την τρομοκρατία και τις βαρβαρότητες προς τους φυλακισμένους. Την τέταρτη ημέρα, δύο φυλακισμένοι παρουσίασαν συμπτώματα σοβαρής συναισθηματικής διαταραχής και διακόπηκε η συμμετοχή τους στο πείραμα. Την πέμπτη ημέρα, οι φυλακισμένοι παρουσίασαν συμπτώματα ατομικής και ομαδικής κατάρρευσης. Είχαν γίνει πάρα πολύ παθητικοί και πειθήνιοι, ενώ υπέφεραν από ξαφνική απώλεια της επαφής με την πραγματικότητα. Οι φύλακες, από την άλλη πλευρά, συνέχιζαν την κακομεταχείριση, ενώ κάποιοι συμπεριφέρονταν σαδιστικά. Εξαιτίας των απρόσμενα έντονων αντιδράσεων που προκλήθηκαν από την εμπειρία της απομίμησης της φυλακής, οι πειραματιστές σταμάτησαν τη μελέτη στο τέλος της έκτης ημέρας.

'The experiment' (BBC, 2002)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (1)

- Caple, R. B. (1978). The sequential stages of group development. *Small Group Behavior*. 9(4), 470 – 476.
- Γεώργας, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία (τ. Α)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γκότοβος, Α. (2002). *Παιδαγωγική αλληλεπίδραση. Επικοινωνία και κοινωνική μάθηση στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2010). *Κοινωνική ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Hughes, M. & Kroehler, C. (2014). *Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ματσαγγούρας, Η. (2008). *Η σχολική τάξη. Χώρος – Ομάδα – Πειθαρχία – Μέθοδος. Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: αυτοέκδοση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (2)

- Μπαμπάλης, Θ. (2012). *Η ζωή στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Διάδραση.
- Ναυρίδης, Κ. (2005). *Ψυχολογία των ομάδων. Κλινική ψυχοδυναμική προσέγγιση*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Τσιμπουκλή, Α. (2012). *Εκπαιδευτικό υλικό – Θεματική ενότητα: Δυναμική ομάδας και επικοινωνία στην εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Ανακτήθηκε από τον διαδικτυακό τόπο:

https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/ekpaideutiko_yliko2.pdf

- Τσιπλητάρης, Αθ. (2011). *Ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης*. Αθήνα: Διάδραση.